

SELETUSKIRI

Vabariigi Valitsuse otsuse „Eesti elukestva õppe strateegia 2020 heakskiitmine“ eelnõu juurde

Eesti elukestva õppe strateegia 2020 „Nutikas rahvas“ eelnõu on ette valmistatud Vabariigi Valitsuse 8. novembri 2012. a korralduse nr 478 „Eesti elukestva õppe strateegia aastateks 2012-2020 koostamise ettepanek“ alusel.

Eelnõu valmistas ette strateegia juhtkomisjon, mis kutsuti ellu haridus- ja teadusministri käskkirjaga 1. märtsil 2013.a. Juhtkomisjoni kuuluvad haridus- ja teadusnõunik Eesti Vabariigi esinduses OECD ja UNESCO juures Heli Aru (juhtkomisjoni esimees), Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuuri juhataja Heli Mattisen, Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik Epp Rebane, Baltic Computers Systems AS juhataja Ants Sild, Sihtasutuse Kutsekoda liige Olav Aarna, Riigikantselei Strateegiabüroo nõunik Tiia Randma, Tallinna Ülikooli Haridustehnoloogiakeskuse juhataja Mart Laanpere, *Teach for All* asepresident Artur Taevere, programmi PIAAC koordinaator Aune Valk, Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik Tiina Annus, Tallinna Tehnikaülikooli organisatsiooni ja juhtimise õppetooli hoidja Milvi Tepp, Elion AS personalidirektor Maria Kütt ja Eesti Koostöö Kogu programmijuht Lelo Liive.

Eelnõu valmimise protsessi nõustas nõukoda professor Mati Heidmetsa juhtimisel ning sinna kuulusid prof. Margit Sutrop, Olav Aarna, Liina Hirv, Krista Loogma, Viive-Riina Ruus, Mait Palts, Janar Holm, Tiina Annus ning Epp Rebane.

Konsultatsiooniprotsessi raames strateegiaprojektile tehtud täiendused ja kommentaarid viisid sisse juhtkomisjoni esimees Heli Aru (heli.aru@mfa.ee), Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik Epp Rebane (Epp.Rebane@hm.ee), ning Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuuri juhataja Heli Mattisen (Heli.Mattisen@archimedes.ee).

1. Eelnõu sisu ja eesmärgid

Elukestva õppe strateegias nähakse üldeesmärgina kõigile Eesti inimestele nende vajadustele ning võimetele vastavate õpivõimaluste loomist kogu elukaare jooksul, et tagada neile isiksusena võimalused väärikaks eneseteostuseks ühiskonnas ning töö- ja pereelus.

Elukestva õppe strateegia 2020 koostamine on olnud kahe-etapiline. Eesti Koostöö Kogu, Eesti Haridusfoorumi ja Haridus- ja Teadusministeeriumi ühistöös töötati aastatel 2009-2011 välja kavand „Eesti hariduse viis väljakutset – haridusstrateegia 2012 – 2020“ (<http://www.kogu.ee/olemus-ja-roll/elukestva-oppe-strateegia/projekt-eesti-hariduse-viis-valjakutset/>). Elukestva õppe strateegia eelnõu ettevalmistamisel lähtuti nimetatud „Eesti hariduse viie väljakutse“ dokumendist ning Haridus- ja Teadusministeeriumi juhtkonna suunistest, mille kohaselt pidi väljatöötatav strateegia olema valikute strateegia ning selle rakendamise maksumus ei tohtinud ületada avaliku sektori eelarvest 7%. Strateegias tuuakse välja ainult kõige olulisemad meetmed, mis aitavad valitud sihte kõige tõhusamalt ellu viia.

Selle teostumiseks seatakse dokumendis viis strateegilist eesmärki:

1. MUUTUNUD ÕPIKÄSITUS: Iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut, kriitilist mõtlemist, loovust ja ettevõtlikkust arendavat õpikäsitus rakendatakse kõikidel haridustasemetel ja -liikides.
2. PÄDEVAD JA MOTIVEERITUD ÕPETAJAD NING KOOLIJUHID: Õppeasutustes töötavad pädevad ja motiveeritud õpetajad ja juhid, kelle tööd hinnatakse tulemuse järgi ning tasustatakse vääriliselt.
3. ELUKESTVA ÕPPE VÕIMALUSTE JA TÖÖMAAILMA VAJADUSTE VASTAVUS: Kvaliteetsed, paindlikud ja mitmekesiste valikutega ning tööturu arenguvajadusi arvestavad õppimisvõimalused ja karjääriteenused aitavad parandada Eesti inimeste teadlikkust õpiteedest ja eneseteostusvõimalustest tööelus ning suurendada erialase kvalifikatsiooniga inimeste arvu erinevates vanuserühmades.
4. DIGIHÜPE ELUKESTVAS ÕPPES: Õppijad ja õpetajad rakendavad otstarbekalt ja tulemuslikult digiõpet, mille toel uueneb õpikäsitus ja paranevad õpioskused.
5. ÕPPES OSALUSE KASV JA TULEMUSLIK RAHASTAMINE: kasvanud on elukestvas õppes osalus ja strateegia eesmärkide saavutamist toetab tõhus rahastamine.

Eelnõus esitatakse strateegilised meetmed kõigi viie eesmärgi saavutamiseks. Eesmärkide ja strateegiliste meetmete rakendamiseks koostab Haridus- ja Teadusministeerium järgmised temaatilised programmid:

- Uue õpikäsituse rakendamine;
- Õpetajate ja koolijuhtide professionaalne areng;
- Elukestev õpe ja tööturg: seire- ja prognoosisüsteem ning karjääriteenused, praktika;
- Digipööre elukestvas õppes;
- Õppes osaluse kasv.

Haridustasemetete strateegiliseks juhtimiseks koostab Haridus- ja Teadusministeerium strateegiast ja temaatilistest programmidest lähtuvalt ka järgmised valdkondlikud programmid:

- Üldharidus, sh alusharidus;
- Kutseharidus;
- Kõrgharidus;
- Täiskasvanuharidus.

3. Eelnõu ettevalmistamise protsess

Eesti Koostöö Kogu, Eesti Haridusfoorumi ja Haridus- ja Teadusministeeriumi ühistöös töötati aastatel 2009-2011 välja kavand „Eesti hariduse viis väljakutset – haridusstrateegia 2012 – 2020“. Seda aluseks võttes koostas käesoleva strateegia juhtkomisjon, mis kutsuti ellu haridus- ja teadusministri käskkirjaga. Strateegia koostamist nõustas nõukoda, kus olid esindatud 2011. a. valminud dokumendi koostajad.

Juhtkomisjoni töö oli organiseeritud „Eesti hariduse viie väljakutse“ dokumendist määratletud teemade kaupa ning arutelude teravik oli suunatud küsimusele – kuidas?, milliste meetmetega on võimalik

kokkulepitud eesmärgid saavutada? Arutelude taustainformatsioonina kasutati peamiselt OECD¹ poolt välja antud materjale, Eesti kasvatus- ja sotsiaalteadlaste poolt koostatud materjale ning Eesti Hariduse Infosüsteemist kättesaadavat haridusstatistikat. Arutelupäevadel osalesid juhtkomisjoni liikmed ning vastavalt teemale olid ekspertidena kutsutud osalema Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, õpetajahariduse eksperdid ning töandjate esindajad.

Strateegia ettevalmistamise esimese etapis (kavand „Eesti hariduse viis väljakutset – haridusstrateegia 2012 – 2020“) toimunud konsultatsiooniürituste ja materjalidega on võimalik tutvuda Eesti Koostöö Kogu kodulehel (<http://www.kogu.ee/olemus-ja-roll/elukestva-oppe-strateegia/projekt-eesti-hariduse-viis-valjakutset/>). Käesoleva elukestva õppe strateegia peamisteks konsultatsiooniüritusteks on:

1. 13. juuni 2013. a - avalik teavitusseminar, kus juhtkomisjoni liikmed tutvustasid viie eesmärgi lõikes strateegilisi meetmeid. Toimusid arutelud rühmades. Osalejaid ca 100.
2. 9-11. oktoobril 2013. a toimunud konsultatsiooniprotsessis osalesid järgmiste partnerite esindajad:
 - a. 9.10. Eesti Koolijuhtide Ühendus, Eesti Waldorfkoolide Ühendus, Eesti Linnade Liit, Eesti Maaomavalitsuste Liit.
 - b. 10.10. Teenistujate Ametiühing, Eesti Ametiühingute Keskliit, Eesti Töandjate Keskliit, Kaubandus- ja Tööstuskoda, Eesti Kutseõppe Edendamise Ühing.
 - c. 11.10. Eesti Õpetajate Liit, Eesti Haridustöötajate Liit, Eesti Lasteaednike Liit, SA Noored Kooli, Eesti Lastekaitse Liit, Eesti Lastevanemate Liit, Eesti Üliõpilaskondade Liit.
 - d. 11.10. Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Tallinna Ülikool, Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused, Tallinna Tehnikakõrgkool, Eesti Infotehnoloogia Kolledž.
3. 29. oktoobril saadeti eelnõu kooskõlastamiseks Eesti Alushariduse Juhtide Ühendusele, Eesti Ametiühingute Kesklidule, Eesti Eraüldhariduskoolide Ühendusele, Eesti Haridustöötajate Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Koolijuhtide Ühendusele, Eesti Kutseõppe Edendamise Ühingule, Eesti Lasteaednike Liidule, Eesti Lastekaitse Liidule, Eesti Lastevanemate Liidule, Eesti Linnade Liidule, Eesti Maaomavalitsuste Liidule, Eesti Töandjate Kesklidule, Eesti Vabade Waldorfkoolide Ühendusele, Eesti Vabaharidusliidule, Eesti Õpetajate Liidule, Eesti Õpilasesinduste Liidule, Eesti Üliõpilaskondade Liidule, ETKA ANDRASele, Rakenduskõrgkoolide Rektorite Nõukogule, Rektorite Nõukogule, SAle Noored Kooli, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioonile TALO.
4. Samal ajal saadeti eelnõu Riigikantselei strateegiabüroole ja ministeeriumidele (Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Põllumajandusministeerium, Rahandusministeerium, Siseministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium) arvamuse andmiseks.
5. Oktoobri lõpus ja novembri alguses toimusid eelnõu arutelud Sotsiaalministeeriumis, Keskkonnaministeeriumis, Kaitseministeeriumis, Kultuuriministeeriumis ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis.
6. 30. oktoobril toimus teine strateegiat tutvustav avalik seminar ca 130 inimese osavõtul.

¹ OECD (Organisation of Economic Development and Cooperation), Rahvusvaheline Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon.

Vt täiendavalt: <http://www.kogu.ee/olemus-ja-roll/elukestva-oppe-strateegia/elukestva-oppe-strateegia-2014-2020/>.

4. Strateegia rahastamise alused ja rakenduskava

Strateegia elluviimiseks koostab Haridus- ja Teadusministeerium 3 kuu jooksul strateegia vastuvõtmisest rakendusplaani. Rakendusplaanis näidatakse kavandatavad tegevused koos indikaatorite, eelarvete ja vastutajatega aastate lõikes. Rakendusplaani uuendatakse igal aastal RESi koostamise käigus. Iga uue rakendusplaani esitatakse Vabariigi Valitsusele eelneva rakendusplaani täitmise aruanne.

Strateegia rakendamise peamiseks allikaks on riigieelarvelised vahendid (sh EL struktuurivahendid). Struktuurivahendeid kasutatakse eelkõige struktuursete muudatuste ettevalmistamiseks ja elluviimiseks. Eelnõule on lisatud rahastamiskava aastate lõikes.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Hariduspoliitika arendamine on liikmesriikide pädevuses. Eelnõu ettevalmistamisel on arvestatud EL hariduskoostöö alaste suunisdokumentidega.

6. Eelnõu mõjud ja seosed läbivate valdkondadega

Läbivad valdkonnad	Strateegia mõju läbivate valdkondade eesmärkide saavutamisel
Regionaalne areng	Positiivne: strateegia näeb ette, et demograafilistest muutustest tulenev vajadus korrastada koolivõrku peab olema läbi viidud nii, et säiliks ligipääs kodulähedasele kvaliteetsele põhikoolile ja mitmeid valikuvõimalusi pakkuvale gümnaasiumile igas maakonnas.
Võrdsed võimalused (sh sooline võrdõiguslikkus)	Positiivne: soovitava nähakse iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut toetava õpikäsituse rakendamist kõigil haridustasemetel ja õppeliikides. Eraldi tähtsustatakse tegelemist meessoos õpingute katkestamise probleemiga ning kutse – ja karjäärinõustamisel pööratakse tähelepanu väljakujunenud sooliste stereotüüpide vältimisele.
Infoühiskonna areng	Positiivne: toetatakse uue õpikäsituse rakendamist kaasaegse digitehnoloogia abil ning õppijatele ligipääsu tagamist digitaristule.

Riigivalitsemise areng	Positiivne: strateegia näeb ette senisest tõhusamad koostöömehhanismid tööturu alase informatsiooni koondamiseks.
------------------------	---

7. Seos EL poliitikatega ja teiste Eesti strateegiatega

Elukestva õppe strateegia aitab kaasa konkurentsivõime kava Eesti 2020 väljakutse "Haritud rahvas ja sidus ühiskond" täitmisele, viies ellu Valitsuse poliitika põhisuundi „Haridussüsteemi kvaliteedi parandamine ning kohandamine demograafiliste muutustega“ ja „Tööjõu väljaõppe vastavusse viimine kaasaegse tööturu vajadustega (sh kasutades paremini EL siseturu ja teiste poliitikate võimalusi) ning kutse- või kõrghariduse tasemel erialase haridusega inimeste osakaalu suurendamine“. Elukestva õppe strateegial on seosed praktiliselt kõigi Eesti valdkondlike arengukavadega, neist otsesemaid seoseid kirjeldab strateegia lisa 4.

Rahvusvahelistest strateegiatest ja suunistest on haridusvaldkonnas kõige olulisemad Lissaboni strateegiaga ja selle jätkustrateegiaga Euroopa 2020 seonduvad, mille raames püstitas Euroopa Komisjon eesmärgid vastavalt 2010. ja 2020. aastaks.

Aastaks 2020 seatud tähistest on kõige tähtsamad järgmised:

1. vähemalt 95% lastest vanuses 4 aastat kuni koolikohustuse ea alguseni (Eestis 4–6-aastased) peaksid osalema alushariduses;
2. madala funktsionaalse lugemisoskuse, matemaatilise ja loodusteadusliku kirjaoskusega 15-aastaseid noori peaks olema alla 15% vanusegrupist (PISA uuringu põhjal);
3. madala haridustasemega (s.o põhiharidusega või alla selle) mitteõppivaid noori oleks alla 10% (18-24-aastaste vanusegrupis);
4. vähemalt 40% 30–34-aastastest noortest peaks olema III taseme haridus;
5. vähemalt 15% täiskasvanutest vanuses 25–64 aastat osaleks elukestvas õppes;
6. eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaalu vähendamine 30%ni.

Elukestva õppe strateegias on kavandatud meetmed nende sihttasemete saavutamiseks ning kõigi nende indikaatorite tasemeid jälgitakse.

8. Eelnõu jõustumine

Eelnõu jõustub selle heakskiitmisel Vabariigi Valitsuse poolt.

9. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu saadetakse kooskõlastamiseks kõikidele ministriumitele ja Riigikantseleile, sotsiaalsete partnerite kooskõlastusring on toimunud (vt eespool p 3).

Enne strateegia esitamist Vabariigi Valitsusele tutvustatakse seda 2. detsembril Riigikogu kultuurikomisjonile.

Elukestva õppe strateegia ja tõukefondi programmide eesmärkide ja meetmete vahelised seosed.				
EÕS EESMÄRK	EÕS MEEDE	EL MEEDE	Lisa 1	
Muutunud õpikäsitus Eesmärk on iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut toetava, õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust arendava õpikäsituse rakendamine kõigil haridustasemetel ja -liikides.	1.1 Õppe sisu ja mahu vastavusse viimine õppekavades seatud eesmärkide ja õpitulemustega (sh võtmepädevustega).		EL ALAEESMÄRK	
	1.2 Hindamis põhimõtete muutmise			
	1.3 Üldhariduskoolide, lasteaedade ja kutseõppeasutuse õpetajate ja koolijuhite koolitusüsteemi kujundamine, kus keskne eesmärk on koolijuhil ja õpetajal rolli ümbermõtestamine	Õpetajate, koolijuhite ja noorsootöötajate koolitus		Õpetajate, koolijuhite ja noorsootöötajate oskused ja pädevused paranevad
	1.4 Õpikäsituse rakendamist toetavate koostöövormide loomine ja toetamine			
	1.5 Kompetentsikeskuste väljaarendamine õpetajakoolituse ning kasvatusteaduste arengu eest vastutavate Tallinna Ülikooli ja Tartu Ülikooli juures koos kasvatusteaduslike uuringute programmi käivitamisega			
Pädevad ja motiveeritud õpetajad ning koolijuhid Eesmärk on viia õpetaja/õppejõu ja koolijuhil töö hindamine ja tasustamine vastavusse nende ametikohtadele esitatavate nõuete ja töö tulemuslikkusega	2.1 Õpetajate keskmise töötasu tõstmine tasemele, mis tagab selle, et koolis töötamine muutub arvestatavaks valikuks parimatele.			
	2.2 Õpetaja töö hindamine ning tööpanusest ja tulemuslikkusest lähtuva tasumäära kehtestamine.			
	2.3 Üldhariduskooli ja kutseõppeasutuse juhi pädevusnõuete kehtestamine ja nende regulaarne hindamine.			
	2.4 Õpetajaamet populariseerimise programmide käivitamine			
Elukestva õppe võimaluste ja töömaailma vajaduste vastavus Eesmärk on luua kvaliteetsed, paindlikud ja mitmekesised valikutega ning tööturu arenguvajadusi arvestavad õppimisvõimalused ja karjäärinõustamine. Sihtiks on suurendada erialase kvalifikatsiooniga inimeste arvu erinevates vanuserühmades ning kasvatada täiskasvanute osalemist elukestvas õppes	3.1 Käivitatakse regulaarse ja süsteemse tööjõuvajaduse seire-, prognoosi- ja tagasisideandmise süsteemi, mille raames analüüsitakse Eesti erinevate majandussektorite tööjõu arenguvõimalusi ja -vajadusi tervikvaates	Õppe seostamine tööturu vajadustega		
	3.2 Põhikooli- ja keskkooli järgsete õppekavade korrastamine.			
	3.3 Praktikakorralduse tõhustamine			
	3.4 Teadlike valikute kujundamiseks info- ja nõustamisteenuste pakkumine (karjäärinfo ja -õpetus, info ameti- ja kutsealade tööhõive, töötuse ja palgade kohta, karjäärinõustamine)	Tugiteenuste standardiseerimine ning kättesaadavuse tagamine	Õpe kutse- ja kõrghariduses on suuremas vastavuses tööturu vajadustega ning toetab ettevõtlikkust	
	3.5 Meetmete väljatöötamine töötajate ettevalmistamiseks majanduse kasvuvaldkondades			Kvaliteetsete hariduslike tugiteenuste abil karjäärivalikute toetamine
	3.6 Õpivõimaluste loomine vanemaalastele võtmepädevuste arendamiseks ja nende õpivõimaluste suurendamiseks	Madalate või aegunud oskustega täiskasvanute võtmepädevuste ja kutseoskuste arendamine		
Digipöörde elukestvas õppes Eesmärk on kaasaegse digitehnoloogia otstarbekam ja tulemuslikum rakendamine õppimisel ja õpetamisel, kogu elanikkonna digioskuste parandamine ning ligipääsu tagamine uue põlvkonna digitaristule	4.1 Digikultuuri integreerimine õppeprotsessi kõigil haridustasemetel		Täiskasvanute võtmepädevused on paranenud	
	4.2 põhikooli, gümnaasiumi ja kutseõppeasutuse õppekavas seatud eesmärkide ning õpitulemuste saavutamist toetava digitaalse õppevara olemasolu	Varustatus kaasaegsete õppematerjalide ning -vahenditega		
	4.3 Igale üldharidus-, kutse- ja kõrgkoolis õppijale tagatakse juurdepääs õppimist toetavale kaasaegsele digitaristule			Kasutusele võetakse kaasaegne ja uuenduslik õppevara
	4.4 Digipädevuste hindamismudelite loomine ja rakendamine (õpetajatele, õpilastele, koolijuhite, täiskasvanud õppijatele) ning nende tunnustamise süsteemi juurutamine.			
	4.5 Õpivõimaluste loomine täiskasvanutele digioskuste omandamiseks ja arendamiseks	Madalate või aegunud oskustega täiskasvanute võtmepädevuste ja kutseoskuste arendamine		
				Täiskasvanute võtmepädevused on paranenud
Õppes osaluse kasv ja tulemuslik rahastamine Eesmärk on elukestvas õppes osaluse kasv ja strateegia teiste eesmärkide saavutamist toetav tõhus rahastamine	5.1 Üld- kutse- ning täiend- ja ümberõppe rahastamismudelite väljatöötamine ja rakendamine			
	5.2 Gümnaasiumivõrgu korrastamine ja õppeasutuste taristu kaasajastamine	Haridusasutuste võrgu arendamine		
	5.3 Kõrghariduse rahastamismudeli rakendamine ja selle toimimise seire		Demograafiliste muutustega arvestav ja kaasava hariduse põhimõtetest lähtuv koolivõrk, mis tagab võrdse ligipääsu kvaliteetsele haridusele kõigis Eesti piirkondades	
	5.4 Kõigile lastele paindlike võimaluste loomine alushariduse õppekavas osalemiseks vähemalt aasta enne kooli			
	5.5 Õppenõustamise ja teiste tugiteenuste standardite väljatöötamine ning koolitatud spetsialistide võrgustiku kindlustamine	Tugiteenuste standardiseerimine ning kättesaadavuse tagamine		
	5.6 Nõrgema konkurentsivõimega inimestele õppes osalemiseks tingimuste loomine (eesi keelt mitteoskavad inimesed, keskkooliõppinud inimesed, töötud inimesed, puuetega inimesed)	Madalate või aegunud oskustega täiskasvanute võtmepädevuste ja kutseoskuste arendamine		Kvaliteetsete hariduslike tugiteenuste abil varase koolist ja haridussüsteemist lahkumise vähendamine
	5.7 Üliõpilaste ja kutseõppijate toetuskeemide rakendamine, sh vajaduspõhise toetus- ja laenuskeemi ning stipendiumide süsteemi edasiarendus ning seire.			Kutse- ja erialase kvalifikatsiooniga täiskasvanute osakaal on suurenenud
	5.8 Vene õppekeelega põhikooli lõpetajatele tagatakse võimalused eesti keele oskuse omandamiseks iseseisva keekekasutaja tasemel			